

Universitätsbibliothek Wuppertal

M. Tvllii Ciceronis Opera Omnia

Cicero, Marcus Tullius

Basileæ, MDCLXXXII

Pro P. Sulla

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1133](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1133)

M. TULLIVS CICERO

PRO

P. SVLLA.

ORATIO VICESIMA QVINTA.

SYNOPSIS.

Quaestio, An P. Silla cum Catilina conjuraverit. Accusator vel Delator, L. Torquatus. Reus, P. Silla. Patroni P. Sillae, Q. Hortensius & Cicero. Acta anno urbi 697.

M. ANIME vellem, iudices, ut P. Silla & antea dignitatis suae splendorem obtinere, & post calamitatem acceptam, modestia fructum aliquem potuisset percipere. sed, quoniam ita tulit casus infestus, ut amplissimo in honore cum communi ambitionis invidia, tum singulari Antonii odio everteretur, & in his pristinae fortunae reliquiis miseris, & afflictis, tamen haberet quosdam, quorum animos ne supplicio quidem suo satiare posset: quamquam ex huius incommodis magnam animo molestiam capio, tamen in ceteris malis facile patior oblatum mihi tempus, in quo boni viri lenitatem meam, misericordiamque, notam omnibus quondam, nunc, quasi intermissam, agnoscerent: improbi, ac perditii cives, & redomiti, atque victi, praecipiente republica, vehementer me fuisse, atque forem: conservata, mistem, ac misericordem faterentur. Et, quoniam L. Torquatus, meus familiaris, ac necessarius, iudices, existimavit, si nostram in accusatione sua necessitatem, familiaritatemque violasset, aliquid se de auctoritate meae defensionis posse detrachere: cum huius periculi propulatione conjungam defensionem officii mei: quo quidem genere non uterer orationis, iudices, hoc tempore, si mea solum interesset, multis enim mihi locis, & data facultas est, & saepe dabitur de mea laude dicendi. sed, ut ille, iudices, quantum de mea auctoritate deripuisset, tantum se de huius praesidiis deminutum: sic hoc ego sentio, si veri facti rationem vobis, constantiamque huius officii, ac defensionis probavero, causam quoque me P. Silla probaturum. Ac primum abs te illud, L. Torquate, quaero, cur me a ceteris clarissimis viris, ac principibus civitatis, in hoc officio, atque in defensionis iure feceris. quid enim est, quam obrem abs te Q. Hortensii factum, clarissimi viri, atque ornatissimi civis, non reprehendatur, reprehendatur meum? nam si initum est consilium a P. Silla inflammandae civitatis, huius extinguendi imperii, delendae urbis: mihi majorem haec res dolorem quam Q. Hor-

tenso, mihi majus odium afferre debent? meum denique gravius esse iudicium, qui adjuvandum in his causis, qui oppugnandus, qui defendendus, qui deserendus esse videatur? Ita, inquit, tu enim investigasti, tu patefecisti conjugationem. Quod cum dicit, non attendit, eum, qui patefecerit, hoc curasse, ut id omnes viderent, quod antea fuisset occultum. Quare ista conjuratio, si patefacta per me est, & tam patet Hortensio, quam mihi, quem cum videas hoc honore, auctoritate, virtute, consilio praeditum, non dubitasse, quin innocentem P. Sillam defenderet: quaero, cur, qui aditus ad causam Hortensio patuerit, mihi interclusus esse debuerit. quaero illud etiam, si ne, qui defendendo, reprehendendum putas esse, quid tandem de his existimes summis viris, & clarissimis civibus, quorum studio, & dignitate, & celebrari hoc iudicium, ornari causam, defendi huius innocentiam vides? non enim una est ratio defensionis ea, quae posita est in oratione. omnes qui adsunt, qui laborant, qui saluum volunt, pro sua parte, atque auctoritate defendunt. An vero, in quibus subsellis haec ornamenta, ac lumina reip. viderim, in his me apparere nolle, quorum ego opera illum in locum, atque in hanc caelestissimam sedem dignitatis, atque honoris, multis meis, ac magnis laboribus, & periculis, adscendissem? Atque, ut intelligas, Torquate, quem accuses, si te id offendit, quod ego, qui hoc genere quaestionis defenderim neminem, non desim P. Silla: recordare de ceteris, quos adesse huic vides, intelliges, & de hoc, & de ceteris iudicium meum, & horum, par, atque unum fuisse. Quis nostrum adfuit Varuntejo? nemo: ne hic quidem Q. Hortensius, praefertim qui illum solus antea de ambitu defendisset. non enim jam se ullo officio cum illo conjunctum arbitrabatur, cum ille, tanto scelere commisso, omnium officiorum societatem deremisset. Quis nostrum? Ser. Sillam? quis P. i. quis M. Leccam? quis Cornelium, defendendum puta vi? quis horum adfuit? nemo quid ita? quia ceteris in causis, etiam nocentes viri boni, & si necessarij sunt, deserendos esse non putant, in hoc crimine, non solum levitatis esse culpa, verum

Gg 5

verum

1. R. Admitit atque viti. Hae est scriptura veterum impressionum, haec Palatinorum octo, novem, decem, haec codicis S. Victoris, Busbequii, & Gruteri, recentius euss editio.

2. Praesidia deminutum: haec huius scriptura. Non potui excludere scripturam Pall. postquam non em. itant. olim culorum nam sequioris avi editiones, dimissimam scripturam. pe. & o. cujus vocis in aliis nullum vestigium. solam erat ad oram quineti, sic huius, script. octavi. existimat, S. Victoris habedac in contextu potius, si non fallit manus Gulielmi; qui tamen nihil annotavit praeter ea, quam illud scripturam abuisse etiam libro Busbequii notari.

3. Tam parvi Hortensii, &c. J. Golicimus malleo parvi, quo scribitur à prima manu fuisse in S. Victoris & rotare in ed. Lugdunensi. notae omnes propugnant, vulgatae.

4. Ceteri viri boni, & si necessarij sunt, deserendos esse non putant. Ne ceteri viri boni, & si necessarij sunt, deserendos esse non putant. Ne ceteri viri boni, & si necessarij sunt, deserendos esse non putant.

sed bonitate primi, antea edebatur compositione admodum dura, iudicium, & ornari, causam defendi huius innocentis vidi, & vero copula & nullo compariter in illant veteribus cuss.

5. Servium Sillam? quis P. i. quis M. Leccam? &c. Revoco lectionem omnium mss. Pall. item S. Vict. Grut. & Busb. atque editionum veterum. post impressi, ridicule nobis immiserant, quo P. Antulm, qui numquam accusatus fuit sed deprehensus, statimque interemptus, nimirum nominatur à Sallustio inter conjuratos Serv. & P. Sillae Servii, filii, has indicat Tullius nosse.

6. Si necessarij sunt deserendos esse non putant. Gemma huius lectionis: natu & Palatino illo sono. alii enim nolunt, si necess. sua defendendi, esse. parant; contra mentem auctoris: itaque Cr. & correctores, vulgati alterum ad hoc inter seroerant negativam, non defendendos esse non putant: quam inesse, quilibet jam animadvertit.

coartuerunt: Sullam interea nemo infimulavit, nemo nominavit. Postremo, ejectione, sive emisso jam ex urbe Catilina, ille arma misit, cornua, & tubas, falceis, signa, legiones: ille relictus intus, expectatus foris, Lentuli poena compressus, convertit se aliquando ad timorem, numquam ad *sanctitatem*. hic contra ita quievit, ut eo tempore omni Neapoli fuerit, ubi neque homines fuisse putantur hujus affines suspitionis; & locus est ipse non tam ad inflammandos calamitosorum animos, quam ad consolandos accommodatus. Propter hanc igitur tantam dissimilitudinem hominum, atque caularum, dissimilem me in utroque prae bui. Veniebat enim ad me, & saepe veniebat, Autronius, multis cum lacrymis, supplex, ut se defendere: & se meum *condespulium* in pueritia, familiarem in adolescentia collegam in quaestura commemorabat fuisse: multa mea in se, nonnulla etiam sua in me proferebat officia, quibus ego rebus, iudices, ita flectebat animo, atque frangebar, ut etiam ex memoria, quas mihi ipsi fecerat infidias, deponerem: ut jam immisum esse ab eo C. Cornelium, qui me 2 in sedibus meis, in conspectu uxoris meae, ac liberorum meorum trucidaret, obliviscerem, quae si de *uno me* cogitasset, qua molitia sum animi, ac lenitate, numquam mehercule illius lacrymis, ac precibus resistissem. Sed, cum mihi patria, cum vestrorum periculum, cum hujus urbis, cum illorum delubrorum, atque templorum, cum puerorum infantium, cum matronarum, ac virginum veniebat in mentem: & cum illa infestae, ac fixatae facies, univefsum; totius urbis incendium cum tela, cum caedes, cum civium cruor, cum *civis patria* versari ante oculos atque animam memoria refricare ceperat: tum denique ei resistebam, neque solum illi hosti, ac patricidae, sed his etiam propinquis illius Marcellis, patri, & filio, quorum alter apud me *parentis* gravitatem, alter *filii* levitatem obtinebat: neque me arbitraber sine summo scelere posse, quod maleficium in aliis vindicarem, idem in illorum socio, cum scirem, defendere. Atque idem ego neque P. Sullam supplicem ferre, neque eosdem 3 Marcellos, pro hujus periculis lachrymantes adspicere, neque hujus M. Messallae, hominis necessarii preces sustinere potui, neque enim est causa adversata natura: nec homo, nec res misericordiae meae repugnare: nullquam nomen, nullquam vestigiis fuerat: nullum crimen, 4 nullum indicium, nulla suspicio Suscepi causam, Torquate, suscepi, & feci libenter, ut me, quem boni constantem semper ut spero, existimassent, eundem ne improbi quidem crudeliter dicerent. Hic autem ille iudices, *regnum meum* ferre non posse. Quod tandem, Torquate, regnum? consulatus credo mei: in quo ego imperavi nihil, sed contra patribus conscriptis, & bonis omnibus parvis, quo in magistratu non institutum est a me, iudices, regnum, 5 sed non permissum. 6 An tum, in tanto imperio, tanta potestate, non dicis fuisse regem; nunc privatum, regnare dicis? quo tandem nomine? Quod, in quos testimonia dixisti, inquit, damnati sunt: quem defendis, sperat se absolvi? Hic tibi ego de testimonio meis hoc respondeo: si falsum dixerim, te in eos dixisse, si verum; non esse hoc regnare 7 cum verum juratus dicas, probare. De hujus spe tantum dico, nullas a me opes P. Sullam, nullam

potentiam, nihil denique, praeter fidem defensionis, expectare. Nisi tu, inquit, causam receperis, numquam mihi restitisset: sed, indicta causa, profugisset. Si jam hoc tibi concedam, Q. Hortensium, tanta gravitate hominem, si hos taleis viros non suo stare iudicio, sed meo: si hoc tibi dem, quod credi non potest nisi ego huic a dessem, hos adfuturos non fuisse: uter tandem *est*, iline, cui innocentes homines non resistunt, an is, qui calamitosos non deserit? At hic etiam, id quod tibi necesse minime fuit, facetus esse voluisti, cum Tarquinium, & Numam, & me, *terrum peregrinum* regem, esse dixisti. Mitto jam de rege quaerere: illud quaero, peregrinum cur me esse dixeris. nam, si ita sum, non tam est admirandum, regem esse me, quia, ut tu vis, etiam peregrini, reges Romae fuerunt, quam consulem Romae fuisse peregrinum. Hoc dico, inquit, te esse ex municipio. Fateor, & addo etiam, ex eo municipio, unde iterum jam salus huic urbi, imperioque missa est. Sed scire ex te pervelim, quam obrem, qui ex municipiis veniant, peregrini tibi esse videantur, nemo enim istuc M. illi Catoni feni, cum plurimos haberet inimicos, nemo T. Coruncanio, nemo Curio, nemo huic ipsi nostro C. Mario, cum ei multi inviderent, objecit umquam. Equidem vehementer lator, eum esse me, in quem tu, cum cuperes, nullam contumeliam jacere potueris, quae non ad maximam partem civium conveniret. Sed tamen te a me, pro magnis causis nostrae necessitudinis, monendum esse etiam atque etiam puto, non possunt omnes esse patricii, si verum quaeris, ne curant quidem: nec se aequalis tui, propter istam causam, abs te antea putant. Ac, si tibi nos peregrini videantur, quorum jam & nomen, & honos, inveteravit & huic urbi, & hominum tam, ac sermonibus: quam tibi illos competitores tuos, peregrinos videri necesse erit, qui jam ex tota Italia delecti, tecum de honore & de omni dignitate contendunt? quorum cave tu quemquam peregrinum appelles, ne peregrinorum suffragis obnuare, qui si attulerint nervos, & industriam: mihi crede excutient tibi istam verborum iactationem, & te ex somno saepe excitabunt: nec patientur, se abs te, nisi virtute vincantur, honore superari. Ac, si, iudices, ceteris patriciis me, & vos peregrinos videri oporteret, & a Torquato tamen hoc vitium fileretur, est enim ipse a materno genere, municipalis, honestissimi, ac nobilissimi generis, sed tamen Aesculani. Aut igitur doceat, Prienteis solos non esse peregrinos, aut gaudeat suo generi 9 me mem ante non ponere. Quare neque me peregrinum posthac dixeris, ne gravius refutere: neque regem, ne deridere, nisi forte *REGVM* tibi videatur, ita vivere, ut non modo homini nemini, sed ne cupiditari quidem ulli servias: contemnere omnes libidines: non auri, non argenti, non ceterarum rerum indigere; in senatu sentitiae libere: populi utilitati magis consulere, quam voluntati: nemini cedere, multis obfistere. si hoc putas esse regium; me regem esse confiteor, si te potentia mea, si dominatio, si denique aliquod dictum arrogans, aut superbium movet: quin tu id potius profers, quam *verbi invisi* contumeliamque maledicti? Ego tantis a me beneficiis in repub. positus, si nullum aliud mihi praemium a senatu, populoque Romano, nisi honestum otium postula-

rem,

1. *Pal. nonus fides.* Probabili emendatione non minus vera, nam *Palatiorum* meminisse nosse i. Catilinae, quod quid si *palatium* comprehendatur nomine armorum, & praecelsit.
2. *In iudibus meis.* Lamb. *adibus*, sed in vitis manuscriptis nostris aliisque editionibus.
3. *Marcellis pro hujus periculis lachrymantes adspicere, neque.* Lucanum explevi ex membranis Eusebii, tanto promptius quod totidem apud eum existant in Palat. nono meminisse & hujus loci nosse Gulielmum ad Traucellatrum Plaurinam cap. 5.
4. *Nullum indicium, nulla suspicio.* Duae voces sunt a duobus hisdem libris, reperita scilicet ex capiti quanti principio.
5. *Sei aut permissum.* Meliores *Pal.* non habent negativam: adeo

ut verosimile sit restituendum quod est in Pal. nono, *sed repressum*.
6. *An tum, in tanto, &c.* Ita omnes mss. nostri, requirique sermonis est secutio; neque aliter vet. edd. neotericae enim: *Quem tam in, &c.*
7. *Cum verum juratus dicas probare.* Est a Pal. nono, & ita intelligebat vulgatum illud *juratus* Gulielmus, scriptum scilicet ratione scribendi antiqua, ineptè igitur Lambinus, *cum verum dicas, juratus probare*.
8. *A Torquato tamen hoc vitium fileretur.* Gulielmus inclinabat legere, *convitium*, quod ipsum quoque in mentem venit Rubenio lib. 1. Elector. cap. 3. sed necessarium non est ut quid moremus.
9. *Mem ante non ponere.* Ita *Pal.* ita *Bush.* ita *S. Vict.* ita *Grut.* quae tunc Cicero non est nova, vulgata, *non anteponere*.
I. Longe

rem, quis non concederet? sibi haberent honores, sibi imperia, sibi provincias, sibi triumphos, sibi alia praeclara laudis insignia: mihi liceret ejus urbis, quam conservassem, conspectu, tranquillo animo, & quieto frui? Quid, si hoc non postulo? si ille labor meus pristinus, si sollicitudo, si officia, si opera, si vigiliae deserviunt amicis, praesto sunt omnibus? si neque amici in foro requirunt studium meum, neque resp. in curia? si me non modo rerum gestarum *vacatio*, sed neque honoris, neque aetatis excusatio vendicat à labore? si voluntas mea, si industria, si domus, si animus, si aures parent omnibus? si mihi ne ad ea quidem, quae pro salute omnium gessi, recordanda, & cogitanda quidquam relinquatur temporis? tamen hoc regnum appellabitur? cuius *vicarius* qui velit esse, inveniri nemo potest. 1. longe abest regni suspicio. Si quavis, qui sint Romae regnum occupare conati, ut ne replices annuum memoriam, ex domesticis imaginibus invenies. Res enim gesta, credo, me, me nimis extulerunt, ac mihi nescio quos spiritus attulerunt, quibus de rebus tam claris, tam immortalibus, iudices, hoc possum dicere, me, qui è summis eriperetur periculum urbem hanc, & vitam omnium civium, satis adeptum fore, si ex hoc tanto in omnem mortalem beneficio nullam in me *periculum* redundarit. Etenim, in qua civitate res tantas gesserim, memini, 2. & in qua urbe verter, intelligo, plenum forum est eorum hominum, quos ego à vestris cervicibus depuli, iudices, à meis non removi, nisi vero paucos fuisse arbitramini, qui conari, aut sperare possent, se tantum imperium posse delectere. Hortum ego facies eripere de manibus, & gladios extorquere potui, sicut feci: *voluntates* vero conceleratas, ac nefarias nec sanare potui, nec tollere. Quare non sum nescius, quanto periculo vivam in tanta multitudine improborum, cum mihi uni cum omnibus improbis *eternum* videam *bellum* esse susceptum. Quod si illis meis praesidiis forte invides: & si ea tibi regia videntur, quod omnes boni omnium generum, atque ordinum, suam salutem cum mea conjungunt: consolare te, quod omnium mentes improborum mihi uni maxime sunt infense, & adversa, qui me non solum idcirco oderunt, quod eorum conatus impios, & furorem conceleratum repressi: sed eo etiam magis, quod nihil jam se simile, me vivo, conari posse arbitrantur. At vero *quid* ego miror, si quid ab improbis de me improbe dicitur: cum L. Torquatus, primum ipse his fundamentis adolescentiae iactis, ea spe proposita amplissima dignitatis, deinde L. Torquati, fortissimi consulis, constantissimi senatoris, semper optimi civis, filius, interdum *effertor* immoderatione verborum? qui cum *suppressa* voce dixisset, tantummodo ut vos, qui ea probatis exaudire possitis: de supplicio P. Lentuli, de carcere, magna, & queribunda voce dicebat. in quo primum illud erat absurdum, quod, cum ea, 3. quae leviter dixerat, vobis probare volebat: eos autem, qui circum iudicium stabant, audire nolebat: non intelligebat, ea, quae *clare* diceret, ita illos audituros, quibus se venditabat, ut vos quoque audiretis, qui id non probatis. Deinde alterum jam

oratoris vitium, non videre, quid quaque causa possit. Nihil enim tam alienum ab eo, qui alterum conjurationis accuset, quam videri conjuratorum poenam, mortemque lugere. 4. Quod cum is tribunus praeficit, qui unus videtur ex illis ad lugendos conjuratos relictus, non mirum est, difficile est enim *scire*, cum doceas, te, si quid ejusmodi facis, non modo talem adolescentem, sed in ea causa, in qua te vindicem conjurationis velis esse, vehementer admiror. sed reprehendo tamen illud maxime, quod isto ingenio, & prudentia praeditus, causam reipubl. non tenes, qui arbitrate, plebi Romanae res eas non probari, quas, me consule, omnes boni pro salute communi gesserunt. Et quem tu horum qui adiunt, quibus te contra ipsorum voluntatem venditabas, aut tam scelertum statuis fuisse, ut hac omnia perire voluerit, aut tam miserum, ut & se perire cuperet, & nihil haberet, quod salvum esse vellet? An verò clarissimum virum generis vestri, ac nominis, nemo reprehendit, qui *filium suum vita* *privavit*, ut in ceteris firmaret imperium: tu temp. reprehendis, quae domesticos hostes, ne ab illis ipsa necarent, necavit? Itaque attende jam, Torquate, 5. quam ego defugiam auctoritatem consulatus mei, maxima voce, ut omnes exaudire possint, dico, semperque dicam: adflore omnes animi, qui adflectis corporibus, quorum ego frequentia magnopere laetor: erigite mentes, auresque vestras, & me de *invidiosis* rebus, ut ille putat, dicentem attendite. Ego consul, cum exercitus perditorum *civium*, clandestino scelere conflatus, crudelissimum, & iunctissimum exitium patriae comparasset: cum ad occisum, interitumque temp. Catilina in castris, in his autem templis, atque tectis dux Lentulus esset constitutus: meis consiliis, meis laboribus, mei capitis periculis, *sine tumultu* sine delectu, sine armis, sine exercitu, 6. quinque hominibus comprehensis, atque confessis, incensione urbem, interneccione civis, vastitate Italiam, interitu reipubl. liberavi: ego vitam omnium civium, statum orbis terrae, urbem hanc denique, sedem omnium nostrum, arcemque, ac nationum exterarum, lumen gentium, dondellium imperii, *quinque hominum* amentium, ac perditorum *patria* redemi. An me existimasti hinc *injuratum* in iudicio non esse dicturum, quae juratus in maxima concione dixissem? Atque etiam illud addam, ne qui forte incipiat improbus subito te amare, Torquate, & aliquid sperare de te: atque, ut idem omnes exaudiant, clarissima voce dicam. Harum omnium rerum, quas ego 7. in consulatu pro salute communi suscepi, & gessi, L. ille Torquatus, cum esset meus contubernalis in consulatu, atque etiam in praetura fuisset auctor, adiutor, particeps exitus: cum princeps, cum auctor, cum *signifer* esset *juventutis*, parens ejus, homo amantissimus patriae, maximi animi summi consilii, singularis constantiae, cum esset aeger, tamen omnibus rebus illis interfuit: nunquam est à me digressus: studio, consilio, auctoritate unus adjavit plurimum, cum infirmitatem corporis animi virtute superaret. Videtne, ut eripiam te ex improborum subita gratia, & reconcilium bonis omnibus? qui te & diligunt, & retinere

1. Longe abest à me regni suspicio.] Lambinus frustra laboravit in constitutenda sententia, distinctione alia, verbisque interpositis veterem scripturam repositi veramque & Turigioris & Pal. nono.
2. Et in qua urbe verter invidiosis.] Addimus ex illis binis membranis *veris*, antea etiam illidem jubentibus rescriptum, *redundavit*, pro vulgato *redundabit*.
3. Quae leviter dixeris.] Hoc est summisse & presse, neque opus ut invidiosis libris intrudat Lambinus *leniter*, idem utroque significati docet Catullus: *Audibant eadem haec leniter & veriter*.
4. Quid enim te, etc.] Mutat hic quidam Lambinus, sed libris nostris invidiosis, si tamen in illo, non mirum est, mirè dissentiant. nam Pal. pr. quart. quint. sept. oct. *neque haec mirum est*. sec. sex. S. Vict. Barb. Grat. *neque haec mirum est*. tunc, *mirum est, quidem mirum est*, quod & in nono, sed sine *quidem*, quod mihi sanissimum viderat: quavis Gu-

lielmus amplectatur *nece vestrum est*, quod restat in editione proxima prima.
5. Quam ego defugiam auctoritatem consulatus mei.] Verè & eruditè sic Lambinus correxit è mss. suis, neque aliter Pall. Barb. S. Victor. Grat. imò ead. tres quatuor antiquior. recentiores enim, *quam ego una defugiam*.
6. Quinque hominibus comprehensis atque confessis.] Nescio an ultima vox pura meliores enim Pall. atque consilii, quod minus fuerit invidiosum, & ita certe scripsit Cicero, ut denum de supplicio loquatur periodo sequenti.
7. In consulatu atque etiam in praetura fuisset auctor.] Coactus sum obtemperare scripturae Pal. noni, delevis intermedii *cum signifer esset juvenutis*, aliter hæc constituit Lambinus, sed ex conjectura Henrici Scapliani.

retinebuntque semper: nec, si à me forte desieris, idcirco te à se, & à rep. & à tua dignitate deficere patientur. Sed jam redeo ad causam: acque hoc vos, iudices, testor: mihi de me metipso tam multa dicendi necessitas quædam imposita est ab illo: Nam, si Torquatus Sullam solum accusasset: ego quoque hoc tempore nihil aliud agerem, nisi eum, qui accusatus esset, defenderem: sed cum ille tota illa oratione in me esset invecus, & cum initio, ut dixi, defensionem meam auctoritate spoliare voluisset: etiam si dolor meus responderi non cogere, tamen ipsa causa hanc à me orationem flagita flet. Allobrogibus nominatum Sullam esse dicis. 1. Quis negat? sed lege indicium; & vide, quemadmodum nominatus sit. L. Cassium dixerunt commemorasse, cum ceteris Autronium secum facere. Quæro, num Sullam dixerit Cassius? 2. nusquam, sese ajunt quæsisse de Cassio, quid Sulla fecerit. Videte diligentiam Gallorum: qui vitam hominum, naturamque non nosset, ac tantum audissent, eos, pari calamitate esse; quæsiuerunt, essentne eadem voluntate? Quid tum! Cassius si respondisset idem sentire, & secum facere Sullam, tamen mihi non videretur in hunc id criminofum esse debere. Quid ita? quia qui barbaros homines ad bellum impelleret, non debebat *minime illorum suspicionem*, & purgare eos, de quibus illi aliquid suspicarentur. Non respondit tamen unà facere Sullam. Etenim esset absurdum, cum ceteros sua sponte nominasset, mentionem Sullæ facere nullam, nisi admonitum, & interrogatum, nisi forte verisimile est, P. Sullæ nomine in memoria Cassio non fuisse, si nobilitas hominis, si amicta fortuna, si reliquæ pristinæ dignitatis, non tam illucres fuissent: tamen Autronii commemoratio memoriam Sullæ retulisset, etiam, ut arbitror, cum auctoritates principum conjurationis ad incitandos animos Allobrogum colligeret Cassius, & cum sciret exteræ nationes maxime nobilitate moveri, non prius Autronium, quam Sullam nominasset. Jam verò illud probari minime potest, Gallos, Autronio nominato, putasse, propter calamitatis similitudinem, sibi aliquid de Sulla esse querendum: Cassio, si hic esset in eodem scelere, ne cum appellasset quem Autronium, hujus in mentem venire potuisset. Sed tamen quid respondit de Sulla Cassius? *de nescire certum*. Non purgat inquit. Dixi antea; ne si argueret quidem tum denique, cum esset interrogatus, id mihi criminofum videretur. 3. Sed ego in *judicio*, & in quæstionibus non hoc querendum arbitror, num purgetur aliquis: sed num arguatur, etenim cum negat se scire Cassius, utrum subiebat Sullam, an satis probat se nescire? Subleuat apud Gallos. Quid ita? ne indicent? Quid? si periculum esse putasset, ne illi unquam indicarent, de seipso confessus esset? nescivit. Credo, iudices, celatum esse Cassium de Sulla uno nam de ceteris certe sciebat: & ea domi ejus plerique constata esse constabat. Qui negare noluit esse in eo numero Sullam, quo *plus spei* Gallis daret: dicere autem falsum non ausus est: nescire dixit. Atqui hoc perpicuum est, cum is, qui de omnibus scierit, de Sulla se scire negavit; eandem vim esse negationis hujus, quam si *extra conjurationem* hunc esse, se scire dixisset, nam. CIVIS SCIENTIAM de omnibus constat tuisse, ejus ignoratio de aliquo, purgatio debet videri. Sed jam non quaero, purgetne Cassius Sullam: illud mihi tantum satis est, contra Sullam

nihil esse in indicio. Exclusus hæc criminatione Torquatus rursus in me irruit, me accusat, ait me aliter, ac dictum est, in tabulas publicas retulisse. O dii immortales! (vobis enim tribuam, quæ vestra sunt: nec verò possum meo tantum ingenio dare, ut tot res, tantas, tam varias, tam repentinas, in illa turbulentissima tempestate reipublica mea *sponte dispexerim*) vos profecto animum meum tum conservandæ patriæ cupiditate incendistis: vos me ab omnibus ceteris cogitationibus, ad unam salutem reipublicæ contulistis: vos denique in tantis tenebris erroris, & inscientiæ clarissimum lumen prætulistis mihi. Vidi ego hoc, iudices, nisi *recenti memoria* senatus, auctoritatem hujus incidii monumentis publicis testatus essem, fore, ut aliquando non Torquatus, neque Torquati quispiam similis (nam id me multum fefellit) sed ut aliquis patrimonio naufragus, inimicus otii, honorum hostis, aliter indicata hæc esse diceret, quò facilius, vento aliquo in optimum quemque excitato, posset in malis reip. partium suorum malorum aliquem invenire. Itaque introductis in senatum indicibus: constitui senatores, qui omnia indicum dicta, interrogata, responsa *perscriberent*. Ad quos viros? non solum summa virtute, & fide, cujus generis in senatu facultas maxima: sed etiam quos sciebam memoria, scientia, consuetudine, & celeritate scribendi, facillime, quæ dicerentur, persequi posse: C. Cosconium, qui tunc erat prætor: M. Messallam, qui tum præturam petebat: P. Nigidium, App. Claudium, credo esse neminem, qui his hominibus ad verè referendum, aut etiam scribendum, aut fidem putet, aut ingenium defuisse. Quid deinde? quid feci? cum scirem, ita indicium in tabulas publicas relatum, ut illæ tabulæ privata tamen custodia, more majorum, continerentur: non oculata, nec continui domi, sed describi ab omnibus statim libranis, dividi passim, & pervulgari, atque edi populo Romano imperavi. divisi toti Italia, & divisi in omnes provincias: ejus indicii, è quo salus oblata esset omnibus, expectem esse neminem volui. Itaque dico, locum in orbe terrarum esse nullum, quo in loco populi Romani nomen sit, quin eodem per scriptum hoc indicium pervenerit. In quo ego tam subito, & exiguo, & turbido tempore multa divinitus, ita ut dixi, non mea sponte, providi primum, ne qui posset tantum aut de reipubl. aut de alicujus periculo meminisse, quantum vellet: deinde, ne cui liceret unquam reprehendere illud indicium, aut temerè creditum criminari: postremò, ne quid jam à me, ne quid ex meis commentariis quereretur: ne *obliuio* mea, aut *memoria*, videretur nimia: ne denique aut negligentia, turpis: aut diligentia, crudelis putaretur. Sed tamen abs te, Torquate, quaero, cum indicatus tuus inimicus esset, & esset ejus rei frequens senatus, & recens memoria testis: tibi, meo familiari, & conubernali, prius ætiam edituri fuerint indicium scriba mei, si voluisset, quam in eodidem retulissent: cum videres aliter fieri, cur tacuisti? passus es? non mecum, aut cum familiari meo questus es? aut, quoniam tam facile in verberis in amicos, iracundius, aut vehementius expostulasti? Tu, cum tua vox numquam sit audita: cum, indicio lecto, descripto, divulgato, quieveris, tacueris, repente tantam rem enuntiare audeas? & in eum locum te deducas, ut ante, quam me commutati indicii coargueris, te summæ negligentia,

1 tuo

1. Quis negat? sed lege indicium, & vide, etc.] Correxì eleganter è Turingio, accedebatque proxime Pal. nonus, ne emendationem hanc sibi adhiberet Gualtemus, impudens, Zinzlingo nostro, qui prius em ipsam obtinuit in Promisside sua.
2. Nusquam sese, etc.] Ex Pal. nono & Turingico constiterit etiam hujus perodi sententiam: cum antea falso & obcurè legeretur: nusquam sese, etc. calamitatis qui periculis ipsa eadem voluntate.
3. Sed ego in judicio, & in quæstionibus, etc.] Ita Pal. nostri scripti & aliorum. Lambinus intulit *judicio*, minus bene, nam quæstionibus judicium atque exerceatur.
4. Ad unam salutem reip. contulisti.] Pal. nonus & Turingio.

5. Qui his hominibus ad verè referendum, etc.] Repræsentavi quod erat in Pal. nono & Turingico, excepto quod ita aberat aut etiam scribendum, quod nec in ullo mss. nostrorum aut aliorum. Lambinus de suo hinc multa auctoritate largitus est, at vulgata præferebat, qui hic omnibus aut ad verè referendum, aut etiam scribendum putet ingenium defuisse, atque hoc statim loco deficiit Palatinus noster nonus.
6. Emisi in quatuor provinciis, etc.] Est à Turingico, vulgata prius *divisus*, quod non integre mutabatur in *divisi* Ericus Mommsius, ac emendavit quæ publicavit.

2 tuo iudicio, convictum esse fateare? *Mihi cyjvrvam* salus tanti fuisset, ut meam negligerem? per me ego veritatem patefactam contaminarem aliquo mendacitate? quemquam denique ego iuarem, à quo & crudelibus infidiis in rempublicam factas, 2 & in me potissimum consulere constitutas, putarem? Quod si iam essem oblitus severitatis, & constantiæ meæ, tamen amens eram, ut, cum *littera* posteritatis causa repetz sint, quæ subsidio oblivioni esse possent, ego recentem putarem memoriam cuncti senatus commentario meo posse superari? Fero ego te, Torquate, jamdudum, fero: & nonnumquam animum incitatum ad ulciscendam orationem tuam, revoco ipse, & reflecto: permitto aliquid iracundiæ tuæ, *do adolescentis*, cedo amicitiz, tribuo parenti. sed 3 nisi tibi aliquem modum tute constitueris: coges oblitum me nostræ amicitiz, habere rationem ipz dignitatis. Nemo unquam me tenuissima suspicione perstrinxit, 4 quem non præverterim. Sed mihi hoc credas velim. non iis libentissimè soleo respondere, quos mihi videor facillimè posse superare. Tu, quoniam minimè ignoras consuetudinem dicendi meam, noli hac nova lenitate abuti mea: noli *aculeos* orationis meæ, qui reconditi sunt, excussos arbitrari: noli id putare 5 omnino à me esse omisum, si quid est tibi remissum, atque concessum, cum illz valent apud me excusationes injuriæ tuæ, iratus animus tuus, ætas, amicitia nostra: tum nondum statuo, te virium satis habere. ut ego tecum luctari, & congruere debeam: quod si esses usu, atque ætate robustior: essem idem, qui soleo, cum sum lacessius, nunc tecum sic agam, talis ut potius injuriam, 6 quam retulisse gratiam videar. Neque verò, quid mihi irascere, intelligere possum, si, quod eum defendo, quem tu accusas: cur tibi quoque ipse non succenseo, qui accuses eum, quem ego defendo? Inimicum, inquis, aculo meum. Et amicum ego defendo meum. Non debes tamen quemquam in conjurationis quaestione defendere. Immo nemo magis eum, 7 de quo nihil est unquam suspicatus, quàm is, 8 qui de aliis multa cogitavit. Cur dixisti testimonium in alios? Quia coactus. Cur damnati sunt? Quia creditum est. *Rzovm* est, dicere in quem velis, ac defendere quem velis. Immo *szrvrvs* est, 9 non dicere in quem velis, ac defendere quem velis. Ac, si considerare cœperis, utràm magis mihi hoc necesse fuerit facere 10 an istud tibi: intelliges, honestiùs te inimicitiam modam statuere potuisse, quàm me *humanitatis*. At verò cum bonos agebatur amplissimus familiaris vestra, hoc est, consulatus patris tui, sapientissimus vir familiarissimis suis non succensit, ut occupat, inopinantemque antevenit everitque. Turingius heic etiam auctior voce, ac *persegerim*, forte *persegerim*. Rubenius eruit è suis, non *perulerim*, ac *persegerim*, quod primum mutat in *perulerim*.

1. *Turjudicis*.] Gulelmus adnotavit è suis *judicis*, quod reperitur etiam in Pal. uno alteroque.
2. *Et in me potissimum consulere constitutas*.] Adjeci è Turin. *constitutas*, rectè. constituit enim qui rei agendæ locum tempus designat.
3. *Nisi tibi aliquem modum tute constitueris*.] Longè sic melius Turing. quàm vulgata *viz*, prodidit & istam correctionem è mss. Rubenius nosse Electorum cap. 3.
4. *Quem non præverterim*.] Non debet istud mutari cum Lambino. *præverit* qui occupat, inopinantemque antevenit everitque. Turingius heic etiam auctior voce, ac *persegerim*, forte *persegerim*. Rubenius eruit è suis, non *perulerim*, ac *persegerim*, quod primum mutat in *perulerim*.
5. *Omnino esse à me omisum*.] Volgo *omissum*, sed Gulelmus sequitur Turingicum.
6. *Quam retulisse gratiam*.] Lambinus ferè in eo fuit, ut expungeret *gratiam*, minus gratiosè, nam in eo lepos totius sententiæ.
7. *De quo nihil est unquam suspicatus*.] *Di* *Quo* *unquam* adscripta ex

retis. tum qui contra vos pro hujus salute pugnabant, amici mihi vestri, quibus non irascebamini, consiliatum vobis eripiebant, honori vestro repugnabant, & tamen id inviolata vestra amicitia, integro officio, veteri exemplo, atque *instituto optimi cuiusque* faciebant. Ego verò quibus ornamentis adversor tuis? aut cui dignitatis vestrae repugno? Quid est, quod jam ab eo expectas? honor ad patrem, insignia honoris ad te delata sunt. 11 Tu ornatus exuviis hujus venis ad eum lacerandum, quem interemisti: ego jacentem, & spoliatum defendo & protego. Atque hic tu & reprehendis me, quia defendam, & irasceris. Ego autem non modo tibi non irascor, sed ne reprehendo quidem factum tuum. Te enim existimo tibi statuisse, quid faciendum putares, & satis idoneum 12 officii iudicem posuisse. At accusat C. Cornelii filius, idemque volere debet, ac si pater indicaret. O patrem Cornelium *sapientem*! qui, quod præmii solet esse in indicio, reliquerit: quod turpitudinis in confessione, id per accusationem finiri suseperit. Sed quid est tandem, quod indicat per istum puerum Cornelium? Si est causa mihi ignota, cum Hortensio communicata: respondeat Hortensius. sin tu ais illum conmatum Autronii & Catilinæ, cum in campo, consulatibus comitiis, quæ à me habita sunt, eadem facere voluerunt: Autronium tum in campo vidimus: & quid dixi vidisse nos? ego vidi. vos enim tum, iudices, nihil laborabatis, neque suspicabamini. ego *reclus* *prosidio* firmo amicorum, Catilinæ tum, & Autronii copias, & conatum repressi. Num quis est igitur, qui tum dicat in campum adpirasse Sullam? Atqui si tum se cum Catilina societate sceleris conjunxerat, cur ab eo discedebat? cur cum Autronio non erat? *in pari causa* non paria signa teperiuntur criminis? Sed quoniam Cornelius ipse etiam nunc de indicando dubitat, ut dicitis, informat ad hoc adumbratum indicium, filium: quid tandem de illa nocte dicit, cum inter falsarios ad M. Leecam nocte ea, quæ consecuta est postea diem nonarum Novemb. me Consule, Catilinæ deputatione convenit? quæ nox omnium temporum conjurationis acerrima fuit, atque acerbissima. Tum Catilina dies excedendi, tum ceteris manendi conditio, tum descriptio totam per urbem cædis, atque incendiorum constituta est: tunc tuus pater, Corneli, id quod tandem aliquando confitetur, illam sibi officiosam provinciam depoposcit: ut, cum prima luce consulere salutatum veniret inpromissus meo more, & *jure amicitia*, me in meo lectulo trucidaret. Hoc tempore, cum arderet acerrimè conjuratio: cum Catilina egrederetur ad exercitum; Lentulus in urbe relinqueretur; Cassius incendiis, Cethegus cædi præponeretur; Autronio, ut occuparet Etruriam præscriberetur: cum omnia ordinarentur, instituerentur, pararentur: ubi fuit Sulla, Corneli? num Romæ? Immo longè absfuit. 13 num in iis regionibus, quo se Catilina inferebat? multo etiam longius. num in agro Camerti, Piceno, Gallico: quas oras maximè quasi morbus quidam illius furoris pervaserat? nihil

- membranis Turing. quæ redduntur numeri pleniore.
8. *Qui de aliis multa cogitavit*.] Lambinus divinat *cogitavit*, frustra. explicat enim nosse se ipsum post aliquot capita.
9. *Non dicere in quem velis ac defendere quem velis*.] Lambinus, *ne defendere*: præter libros. bis sumenda negatio, quasi dixerit, non è dicere & defendere.
10. *An istud tibi*.] Transscripti istud è Turing. reperitur etiam in suis Rubenius d. cap. 3.
11. *Tu ornatus exuviis hujus venis, &c.*] Est à Turingio, inventique item in suis Rubenius, Electorum cap. 9. vulgata, *in cen. armis venis*, in speciem bona; non etiam si excutias.
12. *Officii iudicem posuisse*.] Erford. liber *officii sui iud.* non malè. ceterum malè Lambinus, qui emendat *posuisse*, quid ni enim belle dicitur *ponere iudicem*, ut *capere*, *ponere*? Gulelmus coniecit, *iudicem fuisse*.
13. *Num in iis regionibus? quo se Catilina inferebat*.] Vulgo *referbat* sed contra mss. nostros omnes, in quibus tamen hæretat illud receptum *legionibus*, pro quo malai alterum, inventum aliqui in libris aliorum plures.

nihil verò minus fuit enim, ut jam antè dixi, Neapoli: fuit in ea parte Italiae, quae maximè ea suspitione caruit. Quid ergo indicat, aut quid avertit, aut ipse Cornelius, aut vos, qui ab eo hac mandata defertis? Gladiatores emptos esse, Fausti simulatione, ad eadem ac tumulum. Ita profusus: interpositi sunt gladiatores, quos testamento patris Videmus deberi. 1. Atrepta est familia: quae si esset pratermissa, posteralia familia Fausti munus praebere, Utinam quidem haec ipsa non modò iniquorum invidia, sed & a quoque expectationi satisfacere possent. Properatam vehementer, cum longè tempus muneris abesset. Quasi verò tempus dandi muneris non valde appropinquaret. Necopinante Fausto, cum is neque sciret, neque vellet, familia est comparata. At litterae sunt Fausti, per quas ille precibus à P. Sulla petit, ut emat gladiatores, & ut hos ipsos emat: neque solum ad Sullam missae, sed ad L. Caesarem, Quirium Pompejum, C. Memmium; quorum de sententia tota res gesta est. At praefuit familiae Cornelius. Jam si in comparanda familia suspicio est nulla: quòd praefuit, nihil ad rem pertinet. Sed tamen munera servis obtulit se ad ferramenta prospicienda: praefuit verò nuaquam: eaque res 2. per Balbum Fausti libertum, omni tempore administrata est. 3. At enim Cincius est ab hoc in ulteriorem Hispaniam missus, ut eam provinciam perturbaret. Primum Cincius, judices, L. Julio, C. Figulo, consulibus, praefectus est aliquanto ante furorem Catilinae, & ante suspitionem hujus conjurationis: deinde est profectus non tum primum, sed eum in iidem locis aliquanto antè eadem de causa aliquot annos fuisset, ac profectus est non modo ob causam, sed etiam necessariam causam, 4. magna ratione cum Mauritaniae rege contracta. Tum autem, illo profecto, Sulla procurante ejus rem, & gerente, plurimis, & pulcherrimis P. Cincii praediis venditis, ac alienum ejusdem disolutum est: ut, quae causa ceteros ad facinus impulit, cupiditas retinenda possessionis, ea Cincio non fuerit praediis diminutis. Jam verò illud quàm incredibile? quàm absurdum? qui Romae eadem facere, qui hanc urbem inflammare veller, eum familiarissimum suum dimittere ab se, & mandare in ultimas terras? utrum quòd facilius Romae ea, quae conabatur, efficeret, si in Hispania turbatum esset? At haec ipsa per se sine ulla conjunctione agebantur. An in tantis rebus, tam novis consiliis, tam periculosis, tam turbulentis, hominem amantissimum sui, familiarissimum, conjunctissimum officinis, usu, consuetudine, dimitendum esse arbitraretur? 5. verisimile non est, ut, quem in secundis rebus, quem in otio secum semper habuisset, hunc in adversis, & in eo tumultu, quem ipse comparabat, ab se dimitteret. Ipsi autem Cincius (non enim mihi deferenda est causa amicitiae veteris, atque hospitii) is homo est, aut ea familia: ac disciplina in hoc credi possit, eum bellum reipublicae facere voluisse? ut, cujus pater cum ceteri deficerent finitimi ac vicini, singulari existerit in rem nostram officio,

& fide, is sibi nefarium bellum contra patriam suscipiendum putaret? cujus ac alienum videmus, judices, non libidine, sed negotii gerendi studio esse contractum: qui ita Romae debuit, ut in provinciis, & in regnis maximè et pecuniae deberentur: quas cum peteret, non commisit, ut sui procuratores quidquam oneris, absente se, sustinerent: venire omnes suas possessiones, & patrimonio se ornatisimo spoliari maluit, quàm ullam moram cuiquam fieri creditorum suorum. A quo quidem genere, judices, ego numquam timui, cum in illa reipublicae tempestate verisarer, illud erat genus hominum horribile, & pertimescendum, qui tanto amore suas possessiones amplexi tenebant, ut ab his membra divelli citius, ac distrahi posse diceret. Cincius numquam sibi cognationem tum praediis esse existimavit suis, itaque se non modo ex suspitione tanti sceleris, verum etiam ex omni hominum sermone, non armis, sed patrimonio suo vindicavit. Jam verò, quod subjicit, Pompejanos esse à Sulla impulsos, ut ad istam conjurationem, & ad hoc nefarium facinus accederent: id cujusmodi sit, intelligere non possum. An tibi Pompejani conjurasse videntur? quis hoc unquam dixit? aut quae fuit illius rei vel minima suspicio? disjuncti, inquit, eos à colonis, ut hoc discedio, ac disensione facta, oppidum in sua potestate posset, & Pompejanos habere. Primum, omnis Pompejanorum, colonorumque disensio, delata ad patronos est, cum jam inveterasset, ac multos annos esset exagitata: deinde ita à patronis res cognita est, ut nulla in re à ceterorum sententia Sulla disenserit: postremo coloni ipsi se intelligunt, non Pompejanos à Sulla magis, quàm sese esse defensos. Atque hoc, judices, ex hac frequentia colonorum, honestissimorum hominum, intelligere potestis: qui adfuit, laborant: hunc patronum, defensorem, custodem illius coloniae, si in omni fortuna, atque omni honore in solam habere non potuerunt, in hoc tamen casu, quo afflictus jacet per vos tutari, conservareque cupiunt. Adfuit pari studio Pompejani, qui ab illis etiam in crimen vocantur: qui ita de ambulatione, & de suffragiis suis cum colonis disenserunt, ut idem de communis salute sentirent. Ac ne haec quidem P. Sullae mihi videtur silentio praeterenda esse virtus, quod, cum ab hoc illa colonia deducta sit, & cum commoda colonorum à fortunis Pompejanorum reipublicae 8. fortuna disjuncti, ita carus utriusque est, atque junctus, ut non alteros demovisse, sed utrosque constituisse videatur. At enim & gladiatores, & omnis ista vis, rogationis Caeiliae causa comparabantur. atque in hoc loco in L. Caecilium pudentissimum, atque ornatisimum virum, vehementer invehctus est: cujus ego de virtute, & constantia, judices tantum dico: talem hunc in ista rogatione quam promulgavit non de tollenda, sed de levanda calamitate fratris sui, fuisse, 9. ut consultum esse voluerit fratri: tamen cum repugnare noluerit: promulgavit impulsus amore fraterno, dedit fratri auctoritate deductus. Atque in ea re per L. Caecilium

1. Atrepta est familia. Lambinus, de omnia est san. in vitis libris. magisque significatur cupiditas emendandi verbi.
 2. Per Balbum Fausti libertum. Maluit hoc è Turingico Gulielmius, quòd non esse Romanum. prius eum Balbum, quod è in Pall. omnibus.
 3. At enim Cincius. Nostri quidam dicunt, quòd è in Turingico: & Suffridus Petreus eundem putat, quem bello Africo Hirius, sive quis alius est, nominat.
 4. Magna ratio est. Subintellige procuratio. male enim si eodd. scripturae sufficiunt: magna ratioe prononiz; neque ea vox recepta in miss. mel. or. bus.
 5. Verisimile non est, ut quum. Lambinus vocet tres priores, quam vis omnium litterarum scripturarum, editorumque, tamen pro imperio suo excurbarat ego reposui. neque enim à Lambino docendi sumus, quae loquendi ratio à lordi da sit, quae minus.
 6. Eum bellum reipub. facere voluisse. Maluisset Gulielmius, populo Rem. sed non respondent libri.
 7. Qui ita de ambulatione & de suffragiis. Antè legebamus, ambulatione; non hinc n. è. aut veterum editionum, sed Cincii alicujus, ceterè

alteram scripturam inveni in omnibus Pall. reperitque in Bush. & S. Viè. Gulielmius, ut etiam in Memmiano Lambinus; qui tamen querit, quidnam haec sibi velit? Gul. elmius interpretatur porticum; ut in ipso Cicerone saepe alius, & Carullo: In Magni final ambulationem. De portico ergo dissenere cum colonis Pompejani. qua de causa paullo post Turingicum libenter secuti sumus, Palatinoque omnes in quibus Reip. fortuna, non populi Rom. quod ne quidem in antiquis casis, accipiendaeque reipub. Pompejanorum, & distracta disjunctione veterum novorumque incolarum. fuisse autem hominum istud genus naturè turpidum, habitans etiam ex Tacito lib. xiv. Annal. cap. 11.
 8. Fortuna disjunctis. Ita libro scribere, cum antiquè crissimè hgerere in Turing. disjunctis, haberentque quidam nostrum disjunctis, quidam disjunctis, vulgata è visis. quod natum ex disjunctis, in quam vocem degenerat disjunctis.
 9. Ut consultum esse voluerit, cum rep. pugnatu veluerit. Securus miss. nostros ejeti voculam tamen, quae in nullo comparebat. iidem praeterea agnoscant censuram esse; quod mutari poterat in consulere, uti venerat in mentem Gulielmo.
 10. Primum

Cæcilium Sulla accusator, in qua re est uterque laudandus. 1. primum Cæcilium, * qui id promulgavit, in quo res iudicatas videbatur voluisse rescindere, ut statueretur: Sulla re-
 ste reprehendit. **S**TATVS enim reipublicæ maxime iudicatis rebus continetur, ne ego tantum fraterno amori dandum arbitror, ut quisquam de salute suorum consulat, communem relinquat. Nihil de iudicio ferebat. 2. Sed pœnam ambitus eam ferebat, quæ fuerat nuper superioribus legibus constituta. itaque hac rogatione, non iudicium sententiam, sed legis vitium corrigebat. *Nemo iudicium reprehendit, cum de pœna queritur, sed legem. damnatio enim est iudicium, quæ manebat: pœna, legis, quæ levabatur.* Noli igitur animos eorum ordinum, qui præ sunt iudiciis summa cuncti gravitate, & dignitate, alienare à causa. nemo labefactate iudicium est conatus. nihil est ejusmodi promulgatum. Semper Cæcilium in calamitate fratris sui, 3. iudicium potestate perpetuandam, legis acerbitatem mitigandam putavit. Sed quid ego de hoc plura disputem? Dicerem fortasse, & facile, & libenter dicerem. Si paullo etiam longius, quam finis quotidiani officii postulat, pietas, & 4. fraternus amor L. Cæcium protulisset: implorarem sentus vestros: uniuscujusque indulgentiam in suis testarere: peterem errato veniam L. Cæcilii ex intimis vestris cogitationibus, atque ex humanitate communi. lex dies fuit proposita paueros: ferri cepta nunquam: 5. proposita est in senatu. populum Romanum laurit. cum in Capitolium nos senatum convocassemus, nihil est actum prius: & id mandato Sullæ Q. Metellus prætor se loqui dixit, Sulla illam rogationem de se nolle ferri. Ex illo tempore L. Cæcilium multa de republica egit: Agrariæ legi, quæ tota à me reprehensa & abjecta est, intercessorem fore professus est: improbis largitionibus restitit, senatus auctoritatem nunquam impedivit: ita se sensit in tribunatu, ut onere deposito domestici officii, nihil postea nisi de reipublicæ commodis cogitavit. Atque in ipsa rogatione, ne per vim quid ageretur, 6. quis tamen nostrum Sullam, aut Cæcilium veredatur? 7. nonne omnis ille terror, omnis seditiosus timor, atque opinio, ex Autronii improbitate pendebat? ejus voces, ejus minæ ferebantur: ejus ad spectus, concursatio, stipatio, greges hominum perditorum, metum nobis, seditiosesque afferbant. Itaque P. Sulla, hoc importuni sumo tum honoris, tum etiam calamitatis socio, atque comite, & secundas fortunas amittere coactus est, & in adversis sine ullo remedio, atque allevamento permanere. Hic epistolam meam sæpe recitas, quam ego ad Cn. Pompejum de meis rebus gestis, & de summa reipublicæ misi: & ex ea crimen aliquod in P. Sullam quaeris: 8. & si furorem incredibilem biennio ante conceptum, erupisse in meo consulatu scripsi, me hoc demonstrasse dicis, Sullam in illa fuisse su-

petiore conjuratione. Scilicet is sum, qui existimem, Cn. Pisonem, & Catilinam, & Varguntejum, & Autronium nihil sceleratè, nihil auctacter ipsos per sese sine P. Sulla facere potuisse. de quo etiam liquis dubitasset antea, num, id quod tu arguis, cogitasset, inestfecto patre tuo, consule, descendere Kalendis Januariis cum licitoribus: suffulisti hanc suspicionem, cum dixisti, hunc, ut Catilinam consullem efficeret, contra patrem tuum operas, & manum comparasse. Quod si tibi ego confiteor, tu mihi concedas necesse est, hunc, cum Catilinæ suffragaretur, nihil de suo consulatu, quem *judicio amiserat*, per vim recuperando cogitavisse, neque enim istorum facinorum tantorum, tam atrocium crimen, iudices, P. Sullæ persona suscipi. Jam enim faciam, criminibus omnibus fere dissolutis, contra, atque in ceteris causis fieri solet, ut nunc denique de vita hominis ac de moribus dicam. Etenim de principio studuit animus occurrere magnitudinem criminis, satisfacere expectationi hominum, 9. de me aliquid ipso, qui accusatus eram, dicere, nunc jam revocandi estis eò, quo vos ipsa causa etiam tacente me, 10. cogit, animos mentesque convertere. Omnibus in rebus, iudices, quæ graviores, majoresque sunt, **Q**UID QVISQUE voluerit, admiserit, non ex crimine, sed ex moribus ejus, qui arguitur, est ponderandum. Neque enim potest quisquam nostrum *subito fingi*, neque cujusquam repente vita mutari, aut natura converti. Circumspicite paulisper mentibus vestris, ut alia omittamus, hosce ipsos homines, qui huic affines scelerati fuerunt. Catilina contra tempus, conjuravit. Cujus aures nunquam hoc respuerunt, conatum esse hominem usque à pueritia non solum intemperantia, & scelerè, sed etiam consuetudine, & studio in omni flagitio, 11. stupro, eade versatum? quis eum contra patriam pugnantem periisse miratur, quem semper omnes ad civile latrocinium natum putaverunt? Quis Lentuli societates cum indicibus, quis insaniam libidinum, quis perveriam, atque impiam religionem recordatur, qui illum 12. aut nefarie cogitasse, aut itulè sperasse miretur? Quis de C. Cethego, atque ejus in Hispaniam profectio, ac de vulnere Q. Metelli Pii cogitat, cui non ad ad illius pœnam carceris edificatus esse videatur? omitto ceteros, ne sit infinitum: tantum à vobis peto, ut taciti de omnibus, quos conjurasse cognovimus est, cogitetis, intelligetis, unumquemque illorum prius à sua vita, quam nostra suspicione esse damnatum. Ipsum illum Autronium (quoniam ejus nomen finitimum maxime est hujus periculo, & crimini) 13. non sua hæc vita convincit? semper audax, petulans, libidinosus, quem in stuprorum defensionibus non solum verbu uti improbilissimum solitum esse scimus, verum etiam pugnis & calcibus, quem exturbare homines è possessionibus, eadem facere vicinorum, spoliare

1. Primum Cæcilium. &c.] Malui locum notare asterisco, quam admittere Memmiani. codicis scripturam, Lambini conjectura feruntur. Erat viri probi seorsim exhibere codicis m. lectionem, & sic deinde subijcere divinationem suam. Nostri Palatinæ octo nihil variant, nisi quod sept. Cæcilium. Henr. Stephanus laudat è m. primum Cæcilium qui id primum promulgavit, quo frater suo casum levare possit: quæ quia res iudicatas. &c. quod sanè admittens si tale quid offendissem in nostris, aut ulla veteri editione. interum uno stare libro, & tali quidem, qui nunquam forte forte in rerum natura non est nostrum, vix oculis meis credo, nedum ut lingue alienæ.
 2. Sed pœnam ambitus eam ferebat. &c.] Lambinus citat cod. in quibus ambitus asserbat. ita nulli è nostris. itaque sustineo me cum P. Manuono.
 3. Iudicium potestatem, perpetuandam, legis acerbitatem. &c.] Pal. sec. perpetuam quondam legis acerbitatem, &c.
 4. Fraterne amor L. Cæcium protulisset.] Gulielmus mutari voluit ultimam in propositis, ex Turing. translatione à pakoribus ducta. nisi nihil vacabant.
 5. Dignitas est in senatu.] Ita ex Suffridi Turing. Gulicimius, nostrum tamen adhuc vulgare. postea.
 6. Quis tamen nostrum.] Recentiores vestrum. sed alteram eò à m. & vet. edd. Lambinus voluit, qui tandem vestrum.

7. Nunc omnia ille terror, omnia, &c.] Posterioribus editionibus exciderant, omnia ille terror: repolui ex m. & vetoste impressis.
 8. Et si fuerim.] Liber Barbequii, ubi si fer. Pal. pr. & quia si fer. emendatumque in quinta, qui a ferunt, omnia & si, quod ferri forte possit.
 9. De me aliquid ipse, qui accusatus eram.] Gratia Zinzerlingo qui propius inspexit codicem Turingicum, hancque inde eruit scripturam minime tenebrosam. prius enim habebamus, aliquid & de ipse qui accusatus est: cum interim nihil melius m. nostris aliquid, de ipse qui accusatus erat. in quo mirè se totum Gulielmus, dum indulget conjecturis.
 10. Cogit animos mentesque convertere.] Clausula isthæc est ab Erford. prius enim vulgari, cogit, animos ceteris exclusis.
 11. Stupro eade versatum.] Turingicus vehementius, grassatum.
 12. Aut nefarie cogitasse, aut itulè sperasse miretur?] Ita venustissime Turingicus. Nefarie cogitasse patris eversionem, itulè sperare regnum, &c. vulgata aut infaric aut stulè cogitasse miretur.
 13. Non sua hæc vita convincit.] Vulgata non sua convincendo ac vita convincit. male, cerè contra editionem anni CCCLXXXIII. & Pall. octo. quos si liberet excutere, multa tollerem adhuc spalmata, nunc istud moneo tantum: ne arbitror homines. Ciceroni nihil jam amplius addi, nihil auferri posse. imò nullo à ceteris hodiernam in diem atitur vitiosiore.

Spoliare sana sociorum, vi conatum & armis disturbare iudicia, in bonis rebus omnes contemnere, in malis pugna- re contra bonos, non reipublica cedere, non fortuna ipsi succumbere. huius si causa non manifestissimis rebus tene- retur, tamen cum mores ipsius, ac vita convincerent. Agendum, conferte nunc cum illius vita vitam P. Sullæ, vobis, populoque Romano notissimam, iudices, & eam ante oculos vestros proponite. Equid huius factum, aut commissam non dicam audacius, sed quod cui quam pau- lo minus consideratam videretur? factum quaero. verbum ecquod unquam ex ore huius excidit, unde quisquam pos- set offendi? At verò in illa gravi L. Sullæ victoria, turbu- lèntaque, quis P. Sullam mitior? quis miserabilior inven- tus est? quàm multorum hic vitam est? L. Sullæ depreca- tus? quàm multi sunt summi homines, & ornatissimi, & nostri, & equestri ordinis, quorum pro salute se hic Sullæ obligavit? quos ego nominarem: neque enim ipsi nolant, & huic, animo gratissimo, adsunt: sed quia *maius est bene- ficium*, quam posse debet civis civi dare, idèdà vobis peto, ut, quod potuit, tempore tribuatis: quod fecit, ipsi. Quid reliquam constantiam vitæ commemorem? dignitatem: li- beralitatem? moderationem in privatis rebus? splendorem in publicis, quæ ita à fortuna deformata sunt, ut tamen à natura inchoata compareant. Quæ domus? quæ celebratæ quotidiana? quæ familiaris dignitas? quæ studia amico- rum? quæ ex quoque ordine multitudo? Hæc diu, mul- tumque, & multo labore quaesita, una estipuit hora. Accepit P. Sullæ, iudices, vehemens vulnus, & mortiferum: veruntamen ejusmodi, quod videretur ejus vita, & na- tura accipere potuisse. Honestatis, & dignitatis habuisse nimis magnam judicatus est cupiditatem: quàm si nemo alius habuit in consulatu petendo, cupidior judicatus est hic fuisse, quàm ceteri. sin etiam in aliis nonnullis fuit iste consulatus amor: fortuna in hoc fuit fortasse gravior, quàm in ceteris. Postcà verò quis P. Sullam, nisi incoeren- tem, demissum, afflictumque vidit? quis unquam est sus- picatus, hunc magis odio, quàm pido hominum adspe- ctum, *lucisque vitare*? Qui cum multa haberet invita- menta urbis, & fori, propter summa studia amicorum, quæ tamen ei sola in malis restiterunt: absuit ab oculis ve- stris: & cum lege retineretur, ipse se exilio panè mul- tavit. In hoc vos pudore iudicii, & in hac vita, tanto sce- leri locum fuisse creditis? Adspicite ipsum: contuemini os. *4. conferte crimen cum vitæ vitam*, ab initio ad hoc tem- pus explicatam, eam crimine recognoscite. mitto repu- blicam, quæ fuit semper Sullæ carissima: hosce amicos, tales viros, tam cupidos sui, per quos res ejus secundæ quondam erant ornata, nunc jubentur adversa, crude- lissimè petire voluit, ut cum Lentulo, & Catilina, & Ce- thego fecidissimam vitam, ac miserissimam, turpissima morte proposita, degeret? Non cadit, non, inquam, ca- dit in hos mores, non in hunc pudorem, non in hanc vi- tam, non in hunc hominem ista suspicio. nova quædam illa immanitas exorta est: incredibilis fuit, ac singularis fu- tor: ex multis ab adolescentia collectis perdidicor homi- num vitis repente tanta ista importunitas inauditi sceleris exaruit. Nolite, iudices, arbitrari, hominum illum *impe-*

tum, & conatum fuisse. Neque enim ulla gens tam barbara aut tam immanis unquam fuit, in qua non modo tor, sed unus tam crudelis hostis patriæ sit inventus. belluæ quæ- dam illa ex portentis immanes, ac fera, forma hominum induta, existerunt. perspicite etiam atque etiam, iudices, nihil enim est, quod in hac causa dici possit vehementius, penitus introspicite Catilinæ, Autronii, Cethegi, Lentuli, cæterorumque mentes. quas vos in his libidines, quæ fla- gitia, quas turpitudines, quantas audacias, quàm incredi- biles furores, quas notas icelerum, quæ indicia patricio- rum, quantos acerbo facinorum reperietis? ex magnis, & diuturnis, & jam desperatis reipublicæ morbis ista repente vis erupit, ut, ea confecta, & ejecta, convalere ali- quando, & sanari civitas possit. Neque enim est quis- quam, qui arbitretur, illis inclusis in republica pestibus, diutius hæc stare potuisse. Itaque eos non ad perficiendum scelus, sed ad *luandas republicæ panni* Furæ quædam inci- taverunt. In hunc igitur gregem vos nunc P. Sullam, iudices, ex his, qui cum hoc vivunt, atque vixerunt, hone- tissimorum hominum gregibus, rejicietis? ex hoc homi- num numero, ex hac familiari dignitate, in impiorum partem, atque in patricidarum cœtum, ac numerum trans- feretis? Ubi erit igitur illud fortissimum *præsidium pu doris*? quò in loco nobis vita antè acta proderit? quod ad tempus exiltationis patriæ fructus reservabitur, si in extremo discrimine, ac dimicatione fortunæ deserit? si non aderit? si nihil adjuvabit? Quæstiones nobis terrorem, ac tormenta accusator minitatur: in quibus quamquam nihil periculi suspicamur: tamen illa *TORMENTA GUBERNAT DOLOR*, modèratur natura cujusque tum animi, tum corporis, & regit quæstor, hæc libido, corrumpit spes, infirmat metus, ut in tot rerum angustiis nihil veritati loci relinqua- tur. *6. Vita P. Sullæ torquetur*: ex ea quærat, num quæ occultetur libido, num quod lateat facinus, num quæ cru- delitas, num quæ audacia. nihil erroris erit in causa, nec obscuritatis, iudices, si à vobis *vita perpetua vox*, ea, quæ gravissima debet esse, audietur. Nulium in hac causa tes- tem timemus: nihil inquam scire, nihil vidisse, nihil audisse arbitramur. Sed tamen, si nihil vos P. Sullæ fortu- na movet, iudices, vestra moveat. vestra enim, qui cum summa elegancia, atque integritate vixistis, hoc maxime interest, non ex libidine, aut similitate, aut levitate *restimam* causas honestorum hominum ponderari, sed in magnis disquisitionibus, repentinis que periculis vitam aniuscu- jusque esse testem. Quam vos, iudices, nolite armis suis spoliata, atque nudata obicere invidiæ, dedere suspi- cioni. manite communem arcem bonorum, obstitite perfugia improborum. valeat ad poenam, & ad salutem plurimò, quam solam videtis ipsam ex vi sua, natura, que facillimè perspicit: subito flesti, *si neque non posse*. Quid verò hæc auctoritas (semper enim de ea dicendum est: quanquam à me timide, modicèque dicetur) quid, in- quam, hæc auctoritas nostra? qui à ceteris conjurationis causis abstinuimus, P. Sullam defendimus: nihil hunc tan- dem juvabit? Grave est hoc dictum fortasse, iudices, si appetimus aliquid: si, cum ceteri de nobis silent, non etiam nosmet ipsi tacemus, grave. sed, si lædimur, si accu- samur,

H h samur,

1. Agendum conferte. Haud aliter Pall. t. Lambinus enim. Agendum, præter libros. sicque Propertius: *tu agendum, domina meam convertite no- stra*, &c. quamquam velit mihi ignoscere lector, si denique rariis anno- tationum veterum, nam hinc immorari, nullum video operæ pretium.
2. Quis miserabilior invenit? Clansulam quoque hanc enotavit nemo ipso negabit.
3. Hæc diu multumque, & multo. Est illud que existis membra- nis: & ita Cicero tantum loquitur.
4. Conferte crimen cum vitæ vitam ab initio ad hoc tempus explicatam cum crimine recognoscite. Expreli: ad verbum Eufordicæ codicis scriptu-

ram, cum hoc hætenus consentiant Pall. quod habeant cum crimine etc., Vulgari hæc mutili.
5. Regis quæstor. Gulelmus heic capit quæstorem pro tortore: cui accedat: non possum. puto enim eum intelligi qui tormentis præfideat. in quo quantum fuerit momenti pluribus ostendi exemplis ad Tacitum lib. vi. Annal. cap. 47. f.
6. Vita P. Sullæ torquetur: ex ea. Commodi lectio: nisi obstatent Pall. nostri & ceteri antiqui: in quibus, Vita P. Sullæ, Torquetur: hoc quod auribus certè meis non patum blandior.
7. Grave est hoc dictum fortasse, iudices, si appetimus. etc. Sex voces priores hodie demum adspiciunt lucem, productæ è conebis codicis Turngici, non sine plenissima gravissimè affectus iteratione.

famur, si in invidiam vocamur: profecto conceditis, iudices, ut nobis libertatem retinere liceat, si minus liceat dignitatem. Accusati sunt uno nomine consulares, ut jam videatur honoris amplissimi nomen plus *invidia*, quam dignitatis afferre. Affuerunt, inquit, Catilinæ, illumque laudarunt. Nulla tum patebat, nulla erat cognita conjuratio: defendebant amicum, aderant supplici, vitæ ejus turpitudinem *in summis ejus periculis non insequabantur*. Quin etiam parens tuus, Torquate, consul reo de pecuniis repetundis Catilinæ fuit advocatus: Improbo homini: At supplici: Fortasse audaci: At aliquando amico. Cui cum adfuit post delatam ad eum primam illam conjurationem: indicavit se audisse aliquid, non credidisse. At idem non adfuit alio in judicio, cum adesset ceteri. Si postea cognorat ipse aliquid, quod in consulatu ignorasset: ignoscendum est iis, qui postea nihil audierunt. I si illa res de pecuniis repetundis, prima valuit: non inveterata, quam recens, debuit esse gravior. Sed, si tuus parens etiam in illa suspicione periculi sui, tamen humanitate adductus advocacionem hominis improbissimi sella curuli, atque ornamentis & suis, & consulatus honestavit: quid est, quamobrem consulares, qui Catilinæ adfuerunt, reprehendantur? At iidem iis, qui ante hunc causam de conjuratione dixerunt, non adfuerunt. **TANTO SCELERE** adstrictis hominibus, statuerunt nihil à se adjumenti, nihil opis, nihil auxilii ferri oportere. Atque, ut de eorum constantia, atque animo in temp. dicam, quorum tacita gravitas, & fides de unoquoque loquitur, neque cujusquam ornamenta orationis desiderat: potest quisquam dicere unquam meliores, fortiores, constantiores consulares fuisse, quam iis temporibus, & periculis, quibus patre oppressa est respublica? Quis non de communi salute apertissime, quis non fortissime, quis non constantissime sensit? Neque ego precipue de consularibus disputo, nam hæc & hominum ornatissimorum, qui prætores fuerunt, & universi senatus, *communis est laus*: ut consistet, post hominum memoriam nunquam in illo ordine plus virtutis, plus amoris in temp. plus gravitatis fuisse. Sed quia sunt descripti consulares, de his tantum mihi dicendum putavi, quod satis esset, & attestantem memoriam omnium, meminim esse ex illo honoris gradu, qui non omni studio, virtute, auctoritate, incubuerit ad temp. conservandam. Sed quid? ego, qui Catilinam non laudavi, qui reo Catilinæ in alios, ad eone vobis alienus à sanitate, adeo oblitus constantiæ meæ, adeo immemor rerum à me gestarum esse videor, ut, cum consul bellum gesserim cum conjuratis, nunc eorum *ducem conservare* cupiam, & in animum inducam, cujus nuper ferrum retulerim, flammamque restinxerim, ejusdem nunc causam, vitamque defendere? Si medius fidius, iudices, non me ipsa respublica, meis laboribus, & periculis conservata, ad gravitatem animi, & constantiam sua dignitate revocaret; tamen hoc natura est insitum, **VT, QUÆM** timueris, quicum de vita, fortunisque contenderis, cujus ex insidiis evaseris, hunc semper oderis. Sed, cum agatur honos meus amplissimus, gloria rerum gestarum singularis: cum, quoties quisquam est in hoc scelere convictus, toties renovetur memoria per me inventæ salutis: ego sim tam demens, ego committam, ut ea, quæ pro salute omnium gessi, *casu magis, & felicitate*

à me, quam virtute, & consilio gesta esse videantur? Quid ergo? hoc tibi sumus dicet fortasse quisquam, ut, quia tu defenderis, innocens judicetur? Ergo verò, iudices, non modo nihil mihi a sumo, in quo quisquam repugnet: sed etiam si quid ab omnibus conceditur, id reddo, ac remitto, non in ea republica verfor, non iis temporibus caput meum obtuli pro patria periculis omnibus, non aut ita sunt extincti, quos vici, aut ita grati, quos servavi, ut ego mihi plus appetere coner, quam quantum omnes inimici, invidique patiantur. Grave esse videretur, eum, qui investigavit conjurationem, qui patefecerit, qui opprimerit, cui senatus singularibus verbis gratias egerit, cui uni togato supplicationem decreverit, dicere in judicio: non defenderem, si conjurasset. non dico id, quod grave est: dico illud, quod in his causis conjurationis non auctoritati assuam, sed pudori meo: Ego ille conjurationis investigator, atque ultor, *certe non defenderem Sullam*, si conjurasse arbitraret. Ego iudices, de tantis omnium periculis cum quaerere omnia, multa audirem, non crederem omnia, cavere omnia: dico hoc, quod initio dixi, nullius indicio, nullius suspicione, nullis litteris, de te P. Sullæ rem ullam ad me esse delatam. Quamobrem vos, dii patrii, ac penates, qui huic urbi, atque huic imperio præsidetis, qui hoc imperium, qui hanc libertatem, populumque Romanum, qui hæc tecta, atque templa, me consule, *vestro numine*, auxilioque servastis, testor, integro me animo, ac libero, P. Sullæ causam defendere: nullum à me sciente facinus occultari, nullum scelus susceperim contra salutem omnium, defendi, ac tegi. nihil de hoc consuli comperi, nihil suspicatus sum, nihil audivi. Itaque idem ego ille, qui vehemens in alios, qui inexorabilis in ceteros esse visus sum, persolvi patriæ quod debu: reliqua jam à me meæ perpetuæ consuetudini, naturæque debentur, tam sum misericors, iudices, quam vos: tam mitis, quam qui lenissimus. In quo vehemens fui vobiscum, nihil feci, nisi *coactus*: reipublicæ præcipitanti subveni: patriam demeritam extuli: misericordia civium adducti, tunc sumus tam vehementes, quam necesse fuit. salus esset omnium amissa una nocte, nisi esset severitas illa suscepta. Sed ut ad sceleratorum poenam amore reipublicæ sum adductus: sic ad salutem innocentium voluntate deducor. Nihil video esse in hoc P. Sullæ, iudices, odio dignum, misericordia digna multa. Neque enim nunc propulsandæ calamitatis suæ causa supplex ad vos, iudices confugit: sed ne qua generi, ac nomini suo nota nefarix turpitudinis inuratur. Nam ipse quidem, si erit vestro iudicio liberatus, quæ habet ornamenta, quæ solatia reliquæ vitæ, quibus latari, & perfrui possit? domus erit, credo, exornata: a petientur majorum imagines, ipse ornatum, ac vestitum recuperabit, omnia, iudices, hæc amissa sunt: omnia generis, nominis, honoris insignia atque ornamenta unius iudicii calamitate occiderunt, sed ne extinctor patriæ, ne proditor, ne hostis appelletur, ne hanc & labem tanti generis in familia relinquat: id laborat, & id metuit; ne denique hic miser conjurati & conscelerati & proditoris filius nominetur: huic puero: qui est ei vita sua multo chasior, metuit, cui honoris integros fructus non sit traditurus, ne æternam memoriam dedecoris relinquat. hic vos orat, iudices, parvus, ut se aliquando, si non integra fortuna, at afflicta, patri suo gratulari sinatis. huic misero notiora sunt iudiciorum

1. Sin illa res de pecuniis repetundis, &c.] Plerisque miss. nostris absunt, de pecuniis repetundis, repeti tamen in Pal. gr. & editionum principe.

2. Attestantem memoriam omnium.] Verè neque aliter Pall. aut S. V. & R. facit, inquit, erit me dicere de Consularibus, cum tamen attestet inveniri memoriam omnium, de voluntate ceterorum, malit tamen Guelmii auctorem, prius impressi attestantem memoriam.

3. Labentem tantis generis in familiam, &c.] Putat istud retineri posse, con-

ers sententiam Lambini, Guelmii: & sic sanè Pall. nostri. ms. Henr. Stephani tunc fectur.

4. Id est, qui: ut denique hic miser, conjurati & conscelerati & proditoris filius nominetur: huic puero, qui est ei vita sua multo chasior, metuit; cui honoris, &c.] Hæc viginti nunc primum accedunt voces auctori nostris ex Turingeo exemplari, quæ profus requirebantur, & sine quibus sensus mutilus.

etiorum itinera, & fori, 1 quàm campi & disciplinarum. Non jam de vita P. Sullæ, sed de sepultura contenditur. vita erepta est superiore iudicio: nunc, ne corpus ejiciatur, laboramus. Quid enim est huic reliqui, quod eum in vita hac teneat? aut quid est, quamobrem hæc cuiquam vita videatur? Nuper is homo fuit in civitate P. Sulla, ut nemo ei se neque honore, neque gratia, neque fortunis anteferret. nunc spoliatus omni dignitate, quæ erepta sunt, non repetit: quod fortuna in malis reliqui fecit, ut cum parente, cum liberis, cum fratre, cum his necessariis lugere suam calamitatem liceat, id sibi ne eripiatis, iudices, vos obiectatur. Te ipsum jam, Torquate, 2 expletum esse hujus miseris par erat: etsi nihil aliud Sullæ, nisi consulatum abstulissetis, tamen eo vos contentos esse oportebat. honoris enim contentio vos ad causam, non inimicitia deduxerunt. Sed cum huic omnia cura honore detracta sint, cum in hac fortuna misera, ac luctuosissima destitutus sit: quid est, quod expetas amplius? lucine hanc usuram eripere vis, plenam lacrymarum, atque inæroris, in qua cum maximo cruciatu, atque dolore retinetur? libenter reddiderit, adempta ignominia foedissimi criminis, an verò inimicum ut expellas? cujus ex miseris, si esse crudelissimus, videndo fructum caperes majores, quàm audiendo. O miserum, & infelicem illum diem, quo consul omnibus centuriis P. Sulla renuntiatus est! ô falsam spem! 3 ô volucrem fortunam! ô cretam cupiditatem! ô præposteram

gratulationem! 4 quàm cito illa omnia ex læticia, & voluptate ad luctum, & lachrymas reciderunt, ut, qui paullo antè consul designatus fuisset, retineret repente nullum vestigium pristinae dignitatis! Quid enim erat mali, quod huic spoliato honore, fama, fortunis, deesse videretur? aut cuè novæ calamitati locus ullus relictus esset? urget eadem fortuna, quæ caput: reperit novum moerorem: non patitur, hominem calamitosum uno modo afflictum, uno in luctu perire. Sed jam impediatur egomet, iudices, dolore animi, ne de hujus miseria plura dicam. vestrae jam sunt partes, iudices: in vestra mansuetudine, atque humanitate causam totam repono. vos & refectione interposita, nihil suspicantibus nobis, repentinè in nos iudices confidistis, ab accusatoribus delecti ad spem acerbitatis, à fortuna nobis ad præsidium innocentia constituti. Ut ego, quid de me pop. Roman. existimaret, quia severus in improbos fueram, laboravi, & quæ prima innocentis mihi defensio est oblata, suscepi: sic vos severitatem iudiciorum quæ per hos menses in homines audacissimos facta est, lenitate ac misericordia mitigare. Hoc cum impetrare à vobis ipsa causa debet: tum est vestri animi, atque virtutis declarare, non esse eos vos ad quos potissimum, interposita refectione, devenire conveniret. In quo ego, iudices, vos, quantum meus amor in vos postulat, tantum hortor, ut communi studio, quoniam in rebus conjuncti sumus, mansuetudine, & misericordia vestra falsam à nobis crudelitatis famam repellamus.

1. Quam campi & disciplinarum. Egregiè & hoc Erfurdensis ille nam vulgata tantum, quam disciplinarum Lambinus ex Stephani m. quàm scela & discipli.

ceps nemo dubitare debeat de lectionis veritate. vulgo, PATIT. 3. O volucrum fortunam. Citat Laur. Valla, dyanon volucrumque sero tunam. 4. Quam cito illa omnia. Gualtinius substitutum euperet omnia.

2. Expletum esse par erat. Id quoque Erfurdienſe exemplar, ut deinde

M. TULLIUS CICERO.

PRO

A. LICINIO ARCHIA POETA.

ORATIO VICESIMA SEXTA.

SYNOPSIS,

Quæstio, An Archia, peregrinus seu non civis sit habendus? Accusator, Gracchus, Reus: Archia. Patronus, Cicero. A. A. anno ubi 692.

QUID est in me ingenii, iudices, quod sentio quàm sit exiguum: aut si qua excitatio dicendi, in qua me non infitior mediocriter esse versatum: aut, si huic rei ratio aliqua, ab optimarum artium studiis, ac disciplina profecta, à qua ego nullum confiteor ætatis meæ tempus abhoruisse: eorum rerum omnium vel in primis hic A. Licinius fructum à me repetere propè suo iure debet. Nam quoad longissimè potest mens mea respicere spatium præteriti temporis, & pueritiæ memoriam recordari ultimam,

inde usque repetens, hunc video mihi principem, & ad suscipiendam, & ad ingrediendam rationem horum studiorum existisse. Quod si hæc vox hujus hortatu, præceptisque conformata, nonnullis aliquando saluti fuit: à quo id accepimus, quo ceteris opulari, & alios servare possemus, huic profectò ipsi, quantum est situm in nobis, & opem, & salutem ferre debemus. Ac, ne quis à nobis hoc ita dici fortè miretur, quòd alia quædam in hoc facultas sit ingenii, neque hæc dicendi ratio, aut disciplina: ne nos quidem huic cuncti studio penitus umquam dedisti suimus. 2 Etenim omnes artes, quæ ad humanitatem pertinent, habent

1. Ne nos quidem huic cuncti studio. Non male corculum Gallia suæ Claudius Potentius habere nisi studio: sed m. nihil mutant. recepit id tamen in contextum Lambinus.

2. Etenim omnes artes, &c. Arbitratur Gualtinius legendum, sed enim, non malè.